

Stop de nieuwe schoolstrijd

Het debat over het onderwijs in ons land dreigt danig uit de hand te lopen. Dat komt vooral doordat de deelnemers er nogal ideologisch geladen standpunten op nahouden. Aan de ene kant staan fervente vernieuwers uit de hoek van het 'Nieuwe Leren'. Zij claimen het gelijk van de zeepfabrikant: het product is beter omdat het nieuw is. Aan de andere kant beweegt zich een snel groeiende groep conservatieven, inmiddels verzameld in de belangenvereniging 'Beter Onderwijs Nederland'. Hun motto lijkt rechtstreeks ontleend aan Bordewijks klassieker *Bint*: onderwijs is kennis stampen en dat vereist nu eenmaal tucht, geen nieuwlichterij. In de discussie worden voornamelijk drogredenen uitgewisseld. Laten we er eens twee bezien uit de gelederen van de zeepverkopers. 'Omdat de samenleving steeds sneller verandert, moet het onderwijs meebewegen.' Dat dit een loze kreet is, blijkt wel uit het feit dat de negatie ervan al even overtuigend klinkt: 'In een turbulente samenleving moet juist het onderwijs worden gekoesterd als bron van culturele stabiliteit.' Dat schiet niet op zo. Nog een andere dan maar: 'Informatie kan tegenwoordig gemakkelijk worden opgezocht, dus waar het op aankomt is te onderwijzen in opzoekvaardigheden.' Ook van deze stelling valt het tegendeel even goed (misschien zelfs beter) vol te houden. Immers, het is met alle onzinnigheden en halve waarheden op internet steeds moeilijker uit te maken wat ware kennis is, dus waar het op aankomt zijn klassieke leermeesters die de leergierige jongeling de weg wijzen. De conservatieve club slaat, onder aanvoering van de filosoof Ad Verbrugge, een al even retori-

INTERVENTIE

sche toon aan. Neem het volgende argument: ‘Ons onderwijs is door de voortdurende stelselveranderingen alsmal slechter geworden.’ Misschien is dat waar, maar het tegenovergestelde kan ook kloppen. Het enkele feit van voortdurende vernieuwing bewijst op zichzelf helemaal niets en bovendien: als ik me niet vergis staat ook Beter Onderwijs Nederland alweer een stelselwijziging voor. Een andere populaire klacht betreft het competentiegericht karakter van het Nieuwe Leren: ‘Straks hebben we burgers die over allerlei vaardigheden beschikken, maar niets meer weten.’ Dit argument doet vreemd aan. Rekenen, lezen en schrijven — de paradepaardjes van Beter Onderwijs Nederland — zijn toch ook vaardigheden? Wat de club vooral tot uitdrukking lijkt te willen brengen, is een verzet tegen een nieuw soort vaardigheden: niet googlen, maar lezen, niet voor je beurt spreken, maar eerst je vinger opsteken.

Er is warempel een nieuwe schoolstrijd gaande, dit keer niet over signatuur, maar over het leren zelf. De toon is er niet minder verbeterd om. Verbrugge, bijvoorbeeld, wijst in recente NRC-publicaties aan waar we de schuldigen kunnen gaan zoeken, namelijk in de ‘schil van bureaucratie en beleid’ die zich rond het onderwijs heeft genesteld. Ook weer zo’n ideologisch stokpaardje. Beter Onderwijs Nederland zet de klassieke leraar op een voetstuk, om vervolgens alles wat met bureaucratie, management en onderwijskunde te maken heeft te kapittelen. Wat Verbrugge kennelijk ontgaat, is dat zonder bureaucratische en beleidsmatige bemoeienis er helemaal geen publieke diensten mogelijk zijn. Wie onderwijs als een publiek goed wil zien, is verplicht zich af te vragen hoe algemene doelen als kwaliteit en toegang kunnen worden gewaarborgd — in ieder geval niet door het lerarenkorps, al is dat nog zo bevolgen. De filosoof komt er dan ook niet helemaal uit, getuige zijn paradoxale oproep om de inspecteurs beter te inspecteren. Toe maar, nog een schil erbij: wie is hier nu bureaucratisch?

Een parlementair onderzoek biedt geen uitkomst. De ruziezoekers zullen achterover leunen totdat de politiek het verlossende woord heeft gesproken. En dan? Het is niet erg waarschijnlijk dat partijen zich vervolgens zullen neerleggen bij

uitkomsten die hun niet bevallen. Eigenlijk is het van den gekke dat het onderwijsveld dit allemaal laat gebeuren. Waarom organiseert zij niet zelf een vorm van arbitrage? Huur een gezellig onderkomen in Beetsterzwaag en vraag een respectabele mediator om het overleg te leiden. Diens eerste taak moet zijn van partijen te eisen dat zij hun ideologisch wapengekletter staken. Dat wil zeggen: stop het oeverloze gezever over kennisgericht versus competentiegericht leren. Dit conflict gaat nergens over. Kennis en vaardigheden zijn twee kanten van dezelfde medaille: het ontwikkelen van expertise. Onderwijsland zou zich moeten buigen over een heel andere, meer urgente kwestie: past de inhoud van wat wij doceren nog wel bij de werkelijkheid van vandaag? Dit gaat over zowel kennis als competenties, maar vooral ook over hun onderlinge relatie. Ter illustratie een voorbeeld uit mijn eigen onderwijspraktijk.

Aan de Universiteit Twente leiden we al zo’n dertig jaar bestuurskundigen op. Inmiddels zijn alle collega’s het erover eens dat het klassieke beroepsprofiel bijstelling behoeft. De moderne bestuurskundige is een bruggenbouwer die moet laveren tussen een scala van conflicterende belangen en uiteenlopende kennisdomeinen, waaronder die van het recht, de economie, de politicologie en de sociologie. Betekent dit dat alleen nog maar procesvaardigheden aangeleerd hoeven te worden? Is het voldoende dat bestuurskundigen alleen nog leren communiceren en onderhandelen? Allerminst. Althans, wij vinden in Twente dat grondige kennis van de basisvakgebieden belangrijker is dan ooit. Tegelijkertijd zijn we ons ervan bewust dat studenten zich moeten bekwamen in het omgaan met uiteenlopende kennisclaims. Juist omdat vanuit steeds meer invalshoeken kennis moet worden betrokken, dienen nieuwe vaardigheden te worden aangeleerd. Praktisch oefenen met kennis-integratie staat dan ook prominent op het onderwijsmenu. Maar het zou een ernstige vergissing zijn om dit als competentiegericht leren te typeren.

Per onderwijssoort kan de afweging anders uitvallen. Op basisscholen ligt het bijvoorbeeld voor de hand om kinderen naast ‘begrijpend lezen’ ook ‘begrijpend kijken’ als vaardigheid bij te brengen.

INTERVENTIE

De hedendaagse beeldcultuur biedt interessante, nieuwe kennisbronnen, die echter zonder oefening niet zonder meer toegankelijk zijn. Op beroepsopleidingen kan het nuttig zijn om de studenten naast vak kennis ook sociale en culturele kennis bij te brengen, dit met het oog op hun toekomstige functioneren in een complex, cultureel gedifferentieerd beroepsveld. En ga zo maar door.

Erg moeilijk kan deze exercitie niet zijn. Evenmin valt in te zien waarom partijen het er niet over eens zouden kunnen worden. Vervolgens zou het onderwijsveld eendrachtig een vuist kunnen maken naar de politiek. Overigens staat ook op dit vlak onze mediator nog een lastige taak te wachten, namelijk de partijen aanzetten tot een minder destructieve toon. Staak toch het modieuze gejeremieer over bureaucraten, managers en aanverwante beroepsgroepen. Natuurlijk is er het een en ander mis, ook ik vind dat geleidelijk aan een dubieuze visie op onderwijs in het beleid is geslopen, gericht op doelmatigheid (in plaats van inhoud) en op concurrentie (in plaats van samenwerking). Maar hoe vallen hier verbeteringen te verwachten als het onderwijsveld zelf niet eens in staat is tot het formuleren van een coherente visie?

De sector zou zich moeten schamen, verwikkeld als ze is in een onvruchtbaar achterhoedegevecht over leermethoden. Staak het vuren, stop de verwijten en investeer in een mooi, eigentijds document over leerinhouden. De politiek moet beloven zich zolang gedeisd te houden: even geen stelselwijzigingen meer. Ik zou zeggen dat een half jaar toereikend moet zijn. Pas als er witte rook boven Beetsterzwaag hangt, mogen de vragen van beleid en bestuurlijke organisatie aan bod komen.

Ik kan het niet laten om een bescheiden schot voor de boeg te geven, tevens een advies aan minister Plasterk: wat een verademing zou het zijn als politici ophouden ons onderwijs te behandelen als een diplomamachine. Onderwijs voedt ook op — bijvoorbeeld in het vermogen om een debat waardig te voeren.

WILLEM TROMMEL

Universitair hoofddocent Bestuursociologie Universiteit Twente

Verbijsterend

Staat het er echt? Ja, het staat er echt: ‘Kunst en cultuur verbinden mensen, laten nieuwe inspirerende perspectieven zien, kunnen ontroeren en verwonderen en ons een spiegel voorhouden. Cultuurbeleid draagt bij aan sociale samenhang en aan een vitale economie. Een rijk cultureel leven is een bron van creativiteit en versterkt het internationale vestigingsklimaat. Het is essentieel bij het creëren van trots en gemeenschapsgevoel in onze samenleving.’

Mag kunst nog verontrusten, ontregelen, confronteren, aankaarten, verwarren, verbijsteren? Kennelijk niet. Kunst is in het regeerakkoord eigenlijk vooral goed als het een ander doel dient: de versterking van de sociale samenhang, het internationale vestigingsklimaat, onze nationale trots. Zou de realisatie van deze doelen straks ook de grondslag voor subsidiëring gaan vormen? ‘Helaas, uw projecten hebben ons de afgelopen vier jaar onvoldoende ontroerd.’

Het is mooi dat er meer aandacht komt voor cultuureducatie, maar laat dat dan toch vooral gebeuren vanuit de hoop dat dat meer vrije, onafhankelijke geesten zal opleveren. Het is goed als cultuurparticipatie wordt gestimuleerd, maar het doel daarvan moet méér zijn dan mensen laten kennismaken met de grondslagen van onze samenleving: het gaat er ook om dat ze op die samenleving kritisch kunnen reflecteren.

Er is meer in het leven dan de Rembrandtbijbel.

MAARTEN HAJER

Redacteur S&D